

ls

CB

cikè

baganw

tiga ni suman sènè baarada
ka sèbèn dila yòrò
b.p. 72
bamakò

a sèbènbaga :
morisi sanòn
kita

kuma nyèbila

fàlò, cikèla tun ye cikèla ye. baganmarala tun ye baganmarala ye. si tun tè si ka baara kè. sanga ni waati-bèe, mankan tun bè forotigiw ni bagantigiw cè.

mun y'o nògòya ? a yera k'a fò ko nin ko fila ninw taalan ye nyògòn ye : sènè tè taa baganmara kò, baganmara yèrè tè taa sènè kò. u nafaw bè nyògòn kònò.

an bè bi bi min na, mògò si tè cikè nafa sòrò k'i to daba kurunin kan. dabanana n'a nò fè minènw nana baara nògòya cikèlaw bolo, ka dò fara an ka cikè kè-nèw kan, ka an ka sòrò yiriwa.

baganw ye hadamadenw bolo laabi baara caman na. o baara tógòw ko : dugu jalan syèn, bulukuli, dannì, kòròsyènni, jukòròdonni, senni, doni ta, ji sama, ani baara caman wèrèw.

o kèra daamu ye cikèla bolo. o de y'a to, u ye cikè baganw kè u ka dudenw dò ye. cikèla minw jan b'u yèrè la, olu b'u ka baganw ladon konyuman, kun min b'a to, u bè u ka nyinitaw sabati. o nyinitaw la kunbabaw ye jumèn ni jumèn ye ? olu tógòw ko : baara, nògò, sogo, misidenw, nònò.

cikèla faamuyalènw bèe b'a dòn ko u ka sòrò yiri-wali, jamana ka nyètaa de bè nin baaraw kè konyuman bolo. o de y'a to, an y'an bolo mònonòbò nin liburunin in sebènni fè, walasa balikukalandènw, an jigi dalen bè aw minw kan, aw bè se ka sinsi bere sòrò, k'aw jòyòrò fa an faso dilali la.

baara

cikèla bolo, baganmara nafa fàlò ye baara ye.

n'an ye cikè baganw lajè, an b'a dòn k'a fò ko :

- u barika bè nyògòn nyè,
- u senna ka teli ni nyògòn ye,
- u bè sègèn munyu ni nyògòn ye.

cikè bagan minw b'anw fè yan, olu ye fali, misi ni so ye.

fàlò :

fali

fali ye bagan ye, min nafa dònnon don mali kònò. ale de fàlòla ka hadamaden laabi doni ta la. sisan ka jugu ni fàlò ye. ale de b'anw ka wotorow sama, ka donibaw ta, ka bò forow la, ka na so, ka bò dugu ni dugu.

sahelikungo la, fali nyèci dò ye ji sama ye. forow kònò, fali y'i sen don cikè minènw samali la, k'a ta dabanana la, ka taa a bila dannikèlan na, ani dabanana ladege, min tógò yèrè yèrè ko "falidaba".

- fali sòngò man gèlèn, n'i y'i nyè da a ka baara kètaw kan.
- fali balo ka di, wa a mara ka nògòn ni baganw caman ye.

- falikè ni falimuso bèe bè se ka bila baara la.
- fali senw tilennen don.
- a disi fèrèlen don.
- a kan fasa jijalen don.

taamasyèn fòlèn ninw b'a jira ko fali ye baara kè bagan nyuman ye.

nka, o n'a ta bèe, baara kè fali man kan ka kè faliden ye, walima falikòròba ye. o jate minèna, k'a ye ko fali b'a tan ni fila la, k'a ta san saba la, ka taa a bila san duuru la. hali o la, fali baarakèla ka kan k'i lafinyè bô baara la waati ni waati.

laadilikanw :

- ni fali baarakèla b'i bolo, i ka kan k'a balo konyuman.
- fali sègènnen man kan k'i min o nò goni na. a bè se ka nugu jalan dimi cun a kan, min bè se ka kè a sababu ye. o tèmèlen kò, ni baara banna, cikèla ka kan k'aka fali wòsiji jòsi ni bin jalan ye, walima fini kolon jèlen ye.

filanan :

so

so ye baganw la mandi ye. o tètali kè bi la. so ye hadamaden teri ye kabini lawale la, a kèra sababu nyuman ye kèlè sira la.

o de y'a to, hali bi, hadamaden ma kè fitiriwale ye so ma. so sirilen bè du caman kòndò, k'a da kòrò caman kan.

baara sira la, so ye bagan ye,
- min sòngò ka gèlèn,

- min ladonni man nògòn,
- × - min baloli ye cèsiri ye.

so ka baara ka ca sahelikungo de la, ani yòrò minw ye dugukolo fègèmanw ye. so tètè se ka baara kè fala kòndò : o ye bôgò fasan dugukolo ye.

so senna ka teli ni cikè bagan tòw ye.

so bè se ka lèrè naani baara kè tile kòndò. so ka baara fangaman ka kan ka kè sògòmàdu fà, sani tile ka kòròta.

so ye bagan ye, min bè wòsi kosèbè. ni tile fari-nyana, baara jan bè se ka kè baasi ye so ma.

sabanán :

misi

- misi ye nafolo ye,
- sini nyèsigi don,
- a nàndò n'a sogo ye balo nyuman ye,
- a bo ye nògò nyuman ye,
- cikè bagan don, k'a da nin b'è kan.

misi si ka ca mali kòndò. anw bè se k'u tila kulu fila ye :

1. jungun bè minw na.

o kulu fòlò ye suraka misiw, burudamè misiw, ani fula misiw ye. olu bè wele "gongan".

2. kulu filanan ye misi jungunntanw ye, minw bè wele an fè ko "mèrè".

3. nin kulu filanan ni nyògòn cè, kulu sabanan dò bè yen, min bè bange kulu fila in na. o kulu sabanan ye mere woloso ani gongan woloso ye :
- mere woloso ye mere ntura ni gonganmuso den ye.
 - gongan woloso ye gongan ntura ni meremuso den ye.

mun bè misi ninw bò nyògòn na nyènyeli ma ? o ye :

- misi siya,
- misi jungun kè cogo,
- misi kundama,
- misi farisogo,
- misi binyèkolo janya n'a bonya,
- misi fari kan siw nyè.

misi ye cikè bagan nyuman ye : a senna ka suma ni tòw ye, nka, a bè baara munyu ni tòw ye.

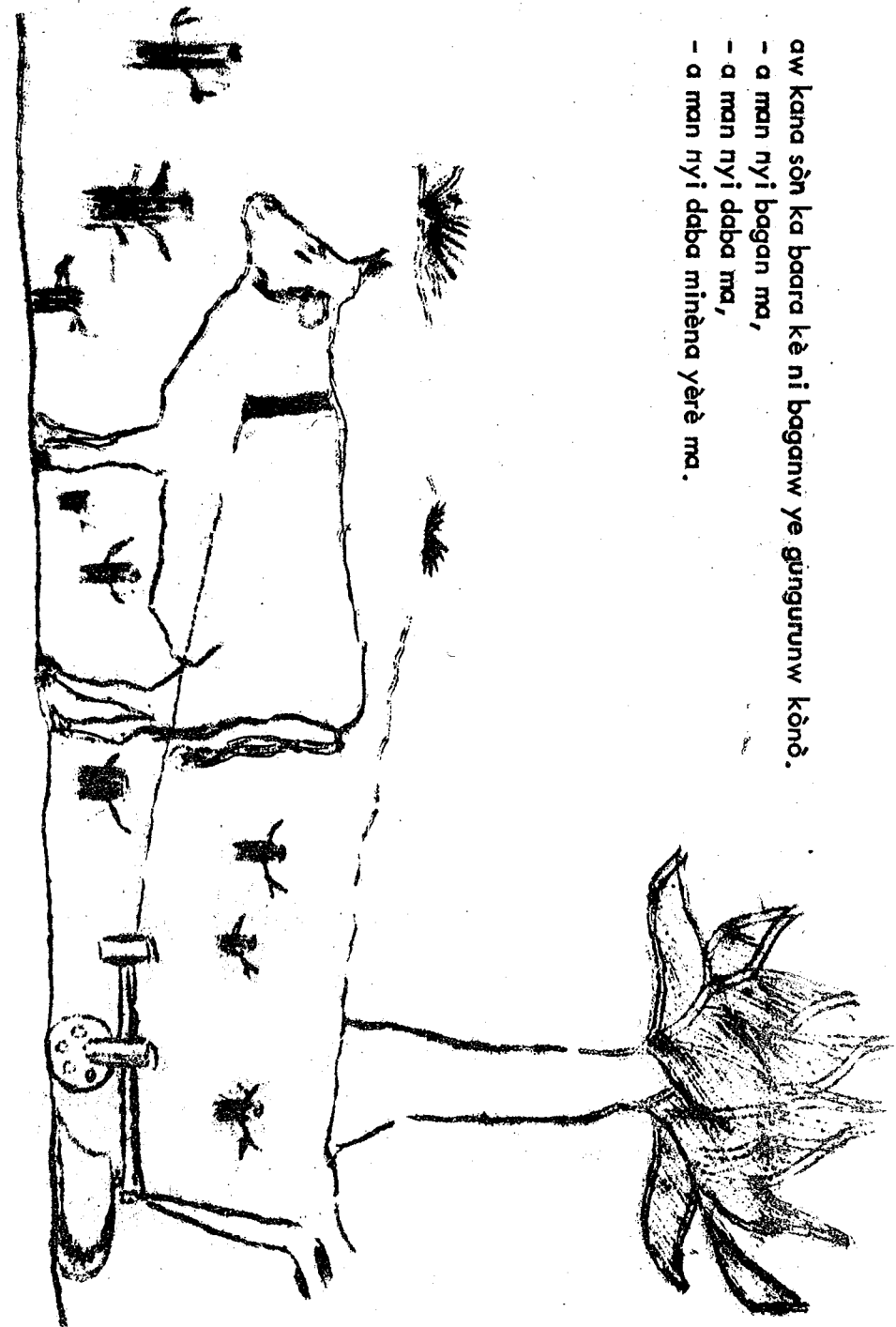
an ka kalan in sinsinen don ale de kan, k'a sababu kè, ale de ka ca cikè baganw bèe ye. an da bèna se :

- cikè misi sugandili ma,
- cikè misi sanni ma,
- cikè misi baloli ma.

anw da tun ka kan ka se cikè misi kògosili ma, ani cikè misi kolonni ma. nka, olu ko fila b'ra liburinin dò kòndò, min tògò ko "misimara", n'a dilanna anw balimakè mamadu yusufu sise fè. anw bè hakèto nyini aw fè o la.

laadilikanw

aw kana sòn ka baara kè ni baganw ye gungurunw kòndò.
a man nyi bagan ma, a man nyi daba ma, a man nyi daba minèna yèrè ma.

aw kana sòn ka baara kè ni baganw ye gungurunw kòndò.
- a man nyi bagan ma,
- a man nyi daba ma,
- a man nyi daba minèna yèrè ma.

cikè misi sugandili

cikè misi nyuman taamasyènw filè nin ye :

- min si b'a ta san saba la, ka ta a bila san kòndòntòn na.
- min kògosilen don san fila, walima san saba la.
- min kolonna a san saba n'a san naani cè.
- min bè don daba la a san naani n'a san kòndòntòn cè.
- min bè feere kòròya kosòn, ni ye san tan sòrò.

cikè misi ka kan ka nyini misi si nyuman la, min nyènyè ka nògòn, n'a bè baara muniyu.

an hakili kana ta a kan, ko cikè misi bè nyini nin ko saba de kama : doni ta, cikè minènw samali, ani ji sama ka bò kòlòn janw kòndò.

laadilikanw :

walasa i ka cikè misiw ka nyègòn ta daba la, fo u ka kè bagan si kelen ye, kundama kelen, farisogo kelen. u si ka kan ka tali kè nyègòn na.

cikè misi sanni siratigè la, bagan caman bè taa sugu la, k'a da sababu caman kan : bana, finyè min b'u bali baara la, du kunko gèlèn dè. o la, cikèla man kan ka cikè bagan san, n'a m'a jira wuturunèrè dè la.

ni wuturunèrè man surun, cikèla ka kan k'i jan to nin laadilikan ninw na :

- yennyèna la, bagan fari kan si ka kan ka nugu, k'a manamana.
- a nyèw ka kan ka kè nyè saniyalenw ye, nògò walima finyè si man kan ka sòrò u la.
- misi kènèman nunfile ka kan ka wòsi, k'a sòrò, a nun kòndòna jèlen don.
- misi kènèman disila wolo ka magan minèli la.
- n'i ma nyè misi san kò, i b'a ku kòròta, k'a lajè, ni bo-ji ani yirikiyaraka tè k'a kò nòròkò.
- cikè misi jòlan naani ka kan ka sinsi duguma. misi man kan ka segelen. pèrèn da man kan ka ye a ntòrònw na. olu ka kan ka nuguya, k'u kologirinya.

n'aw ye misi dunan san, aw y'a bila a dan na dègòkun fila nyègòn na, sani aw k'a kolonso tòw cè la. o kun tè dè wèrè ye, k'a dòn ni misi ka kènè, walima n'a man kènè. bana dogolenw bèe tè se ka lakodòn yòrò kelen na.

o kòndòna la, aw ka kan ka fèerè kè, ka misi in sògò foroba sògòliw la, n'o ye nyèji bè sògòli ye, ani fagonfagon bana sògòli, ani bon sògòli, ani tulo dimi sògòli.

o tèmèlen kò, kòndòna banaw ka kan ka furakè. suma walima sarakì sògòli ka kan ka kè..

dègòkun fila in kòndò, a ka balo n'a ka minni ji bèe ka kan k'a sòrò a siri yòrò la.

n'o waati tèmèna, k'a sòrò, bagan in ma bana si jira, i b'a foni, k'a fara bagan tòw kan. walima, ni baara b'i bolo, k'a bila o baara la, n'a y'a sòrò, a kolonnen don.

misi si hakè dònni
a da kòndò nyinw n'a gere nyègèn cogo fè

an bè nin kunnafoni ninw di aw ma, walasa aw ka
se k'aw ka cikè misi si hakè dòn u san tuma na.

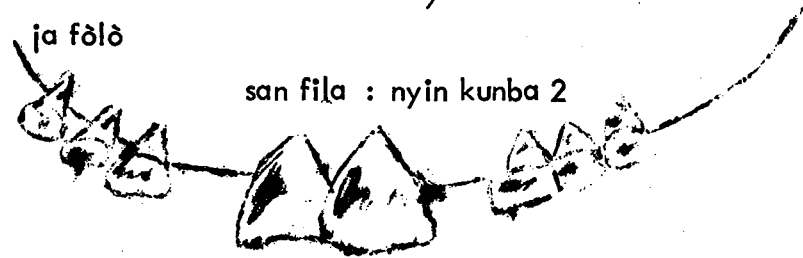
jateminè cogo minw ja filè, olu sinsinen bè misi da
duguma nyinw de kan. taamasyèn minw jiralen ye nin
ye, olu bè kòlòsi nyè fè nyin 8 de kan. aw b'a dòn ko
nyè fè nyinw tè misi da sanfèla la.

ja fòlò : ni misiden ye san fila sòrò, a cèmancèla nyin
fila bè falen nyin kunba fila la.

ja filanan, sabanan, ani naaninan : n'a ye san saba
sòrò, nyin kunba bè kè naani ye. o cogo kelen na, san
san, fo k'a se san duuru ma, nyin kunba fila fila bè
falen misi nyè fè nyinw na.
nka, san o san, nyin kunba fila minw bè falen, olu tè
falen fan kelen fè. ni dò falenna kinin fè, a tò kelen
bè falen numan fè.
tuma dò la, kelen bè falen ka kelen to. o bè jate san
tilancè ye. i n'a fò, ni misiden nyè fè nyin kunba fila
bòra, sabanan fana falenna, nka naaninan kun ma bò
fòlò, misiden bè san fila ni tila la, a ma san saba dafa.
sabu, nyin naaninan ma bò.
jate bè nyin 8 minw kan, n'olu bèe falenna ka ban, misi
bè san duuru la. misi kògòra, a bè se ka bila baara bèe la.

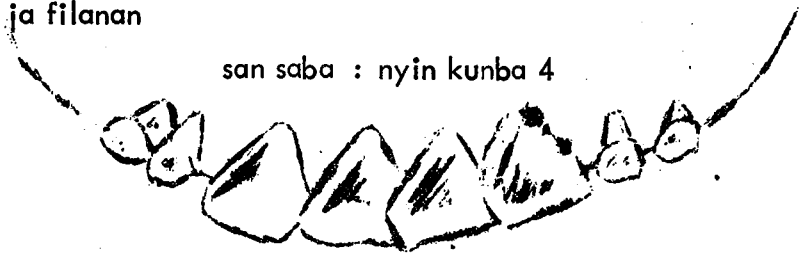
ja fòlò

san fila : nyin kunba 2

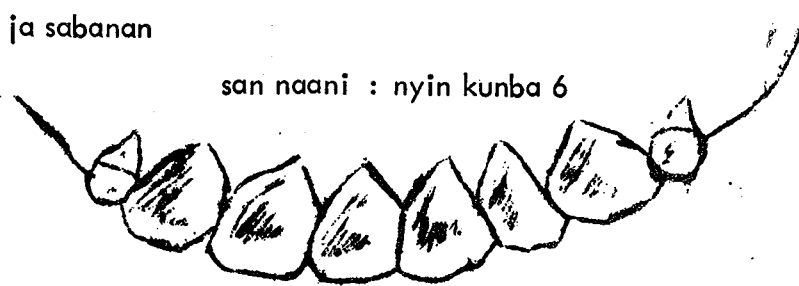
ja filanan

san saba : nyin kunba 4

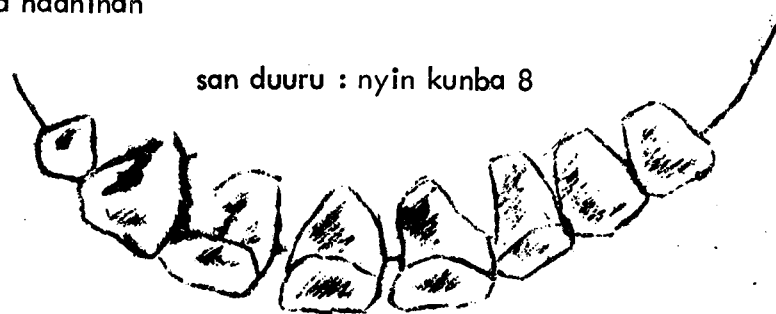
ja sabanan

san naani : nyin kunba 6

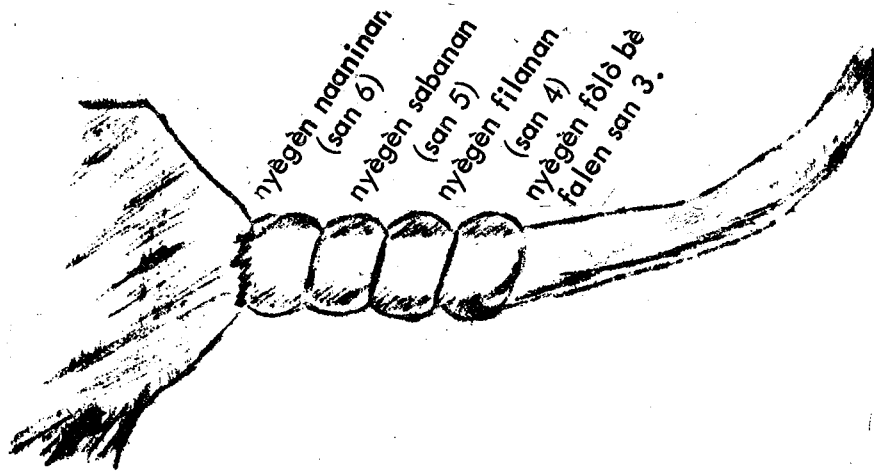

ja naaninan

san duuru : nyin kunba 8

min ye gerela jate ye, nyègèn fòlò bè da kènè kan
misi san 3. k'a ta a san 3 la, fo ka taa misi kòrò, san
o san nyègèn kura bè bò.

n'aw b'a fè ka sègèsègèli jònjòn kè nin kunnafoni
ninw kan, aw bè wuli ka se aw ka wuturunèrè ma.

banaw

foroba banaw kumbènni

minw bè wele ko "foroba banaw", olu ye banaw
ye, minw bè sin ka bange sinsan kòndò, k'a sòrò, sigi
ma kè n'a ye. (X)

a bana kisèw ka dògò cogo min, hali nyè kisè
gansan tè se k'u faranfasiya. dògòtòròw bè a bana
kisè ninw lajè k'u dòn ka bò nyògòn na ni minèn ye,
min bè wele ko "bonyalan". X

foroba banaw tinyèni da ka bon kosèbè, k'o
sababu kè u jènsèn cogo ye. a bana kisèw yèlèma ka
teli baganw ni nyògòn cè. wa, a dòw bè se ka yèlèma
hadamadenw fè.

foroba banaw bè na

- finyè fè,
- ji fè,
- gòngòn fè,
- banabagatòw fè,
- dumuni kè yòrò nògòlen na,
- bo ji, nyè ji, nun ji, sugunè ji, fèn o fèn min bè bò
bagan banabagatò fari la,
- bagan gènnaw ni mògò minw bè yaala baganw ni
nyògòn cè,

- bagan folofololen fè,
- cinni fènw fè.

foroba banaw minw lako dènnen don mali kònò, ni sariya tara u kama, olu filè ninw ye :

- nyèl' bò bana.
- fagonfagon bana.
- ben sifa fila.
- tulo dimi.
- sògòsògòninjè.
- fa bana (wulu fatò).
- nègènègè bana.

sariya minw talen bè nin bana ninw kama, olu ye sariya gèlènw ye, minw bè fèerè dów tigè, walasa nin bana kelen o kelen, n'a poyira, a ka se k'a baga faga yòrònin kelen. o la sa, i kèra mògò fèn o fèn ye, sariya ninw bè bèe lajèlen kun kan. barisa, baganw ye jamana in nafolo la belebele ye. o kosòn, an bèna a lajè, ka sariya ninw pereperelatigè aw ye.

o siratigè la, an b'a fò aw ye ko sariya ninw bè ta ko fila de kama :

- hadamadenw tangali bana ma (kènèya sira la),
- baganw lakanali.

sariya ninw bè boli bagan banabagatów kan. u bè boli bagan kènèmanw kan. u bè boli bagan kan, minw ni banabagatów dorokora nyògòn na. u bè boli suw kan. u bè boli minaw kan, minw yera banabagatów cè ma.

sariya o sariya, n'a bè ta, kuntilenna de b'a la, munun fan de b'a la. sariya minw ye nin ye, olu bè wele ko "lakanali walew". taamasyènw duuru de bè u la :

- a fòlò ye bana kofòli ye.
- a filanan ye banabagatów basigili ye.
- a sabanan ye bagan kènèmanw tangali ye bana ma, ani furakèli jònjòn.
- a naaninan ye banabagatów baigi yòrò furakèli ye, ka bana kisè yèrè faga.
- a duurunan ye banabagatów fagali ye, ni kunbèn cogo tè bana in na, walima ni bana juguba don.

sariya fòlòfòlò : bana kofòli

ni bana poyira, fanga bonda min ka surun bana yòrò la, o ka kan ka ladònnya bana in kunnafonj la.

- bana bè kofò jònni ye ?
- bana bè kofò dugutigi n'a kankòròsigiw ye.
 - bana bè kofò kumandan ye, minw bè aròndisiman la ani sèrikili la.
 - bana ka kan ka kofò bagan dògòtòrów ye, minw bè a yòrò kun na.

jònni ni jònni bè se ka bana kofò ?
jaabi kelen de bè nin nyininkali in na : mògò bèe bè se ka bana kofò. nka, o wajibiyalen don mògò minw ma, olu ye bagantigiw ye, olu ye bagan gènnaw ye, olu ye waturunèrów ye.
o la, ni mògò o mògò, n'i bora bana in kala ma, n'i

m'a kofò, sariya b'i nõ minè, k'a d'a kan, i kèra jamana ka sòrò tinyèni sababu ye. o nõ minèli tè dò wèrè ye nyangili kò : alimandi sara, wali kasoladon.

nin sariya fòlò in de b'a to, bana in si bè dòn joona. ni bana dun si dònna ka ban, a kumbènni ka nõgòn. tinyèni da bè dègòya.

n'a kèra k'a fò ko bana in fè se ka koron o yòrò bèè la, wuturunèrè kuntigiba min bè wuturunèrè soba la bamakò, o bè sariya kèrènkèrènnen dò ta, min b'a jèya jamana kònò denw ma, ko nin bana masina bè nin yòrò masina la faso kònò. o sariya in bè ta minisiri ka yamaruya kònò, min bè jamana kònò kòw nyè nabò. sariya in bè bana jènsèn yòrò dantigè. o sen fè, a bè sariya dò ta bana in yèrè kama.

sariya filanan : banabagatòw basigili

kabini bana dòn yòrò la bagantigi fè, a ka kan ka banabagatòw ni kènèmanw fara ka bò nyògòn na.

banabagatòw ka kan ka siri yòrò kelen. u ka ji n'u ka dumuni ka kan k'u sòrò o yòrò la. a tè bèn tuguni, u ka doroko bagan taw la. mógò (sure) wèrè man kan ka se bagan ninw yòrò la, n'a bàra u gènbaga kelen na. o kun tè dò wèrè ye, dò kana taa bana kisè ta, ka taa a fili kènèmanw cè la, hali n'a y'a sòrò, olu ni banabagatò minw tun tè nyògòn ye minni yòrò ni dumuni kè yòrò la. o cogo kelen na, bagan gèna min bè banaba-

gatòw kòlòsi, o man kan cogo si la ka fili, ka taa bagan kènèmanw fan fè.

sinsan kònò, misi taw minw bè jate kènèmanw ye, hali k'a sòrò u ni banabagatòw tun bè nyògòn kan, nka ni bana kisè b'u farisogo la, n'a ma bange fòlò, olu ka kan ka gèn, u tun bè gèn yòrò min na, ani u tun bè min yòrò min na bana bange tuma la. a bè jate minè ko bana kisè jènsenna o yòrò la. bagan kènèmanw taw man kan ka se o yòrò in na, fo ka taa a fò ko bana silatununna.

o kònòna la, bagan dègòtòrò minw ka baarada bè boli a yòrò kan, olu ka kan ka na bagan minw bè lamini la sògò fòlò tangali fura la, min b'a to, bang in bè koron.

u bè sòrò ka bagan sògò, bagan minw wajibiyara ka basigi yòrò kelen na, k'a sòrò, bana m'u minè fòlò, nka n'u ni banabagatòw ye nyògòn ye.

u sògòli tèmèlen kò, u bè sòrò ka se banabagatòw ma, ka olu sògò, n'a y'a sòrò, u ka kan ni sògòli ye. o sen fè, dègòtòròw b'a fò aw ye ka nõgò bò a la, ko hali ni sògòli kèra, misi minw basigilen don ani banabagatòw tè se ka wuli u yèrè ma, ka taa yòrò la.

sariya wèrè de bè ta san fè, min b'a jira ko bana in banna pewu.

ya sabanan : banabagatòw furakèli

an ye dò fò furakèli la sisan, katugu an y'a jira ko ni bana si dònna ka ban, wuturunèrèw bè wuli ka bana in kèlè. o kèlè kè minèn dò ye sògòliw ye, an bè minw wele ko "foroba sògòliw". foroba sògòliw ye furakèli de ye, min bè sin k'i sen da bana nyè. olu bè bagan kènèman tanga bana kun bolen ma. siga kèra bagan minw na fana, a bè olu tanga.

fura minw bè kè ka o sògòliw kè, olu ye bana kisè nagasilen ye, walima bana kisè fagalen. a dòw yèrè ye bana бага nagasilen ye. u dabò kun ye ka bagan farisogo dèmè ka bana kèlè.

fura ninw bè se k'u jòyòrò fa ka daminè tile tan ni duuru la sògòli kò. o la, sani o waati ka dafa, siga kèra minw na, olu dòw bè se ka bana. o kòrò tè ko sògòli ma fèn nyè. nka, a kè fuma y'a sòrò bana kisè falenna o bagan ninw farisogo kòndò, hali ni bana taamasyèn ma bò kènèma. o kosòn, hali ni sògòli kèra, bagan minw dantigèlen filè nin ye, olu man kan ka wuli ka bò u sigi yòrò la, fo wuturunèrèw k'a yamaruya di baganw tigi ma.

furakèli kè cogo filanan ye bana kisè yèrè fagali ye ni fura jònjòn ye. o furakèli bè kè banabagatòw de la. o furakèli ninw caman bè yen, u tè sòrò ka kè, walima a bè kè waati min na, o b'a sòrò, tinyèni kèra ka ban.

o la, ni o furakèli ninw bè kè, fo u ka kè bana daminè la. u kè kun tè bana taamasyènw bolen kò. sariya yèrè b'a bali o furakèli sifa ninw ka kè bana caman na, k'o kun kè, fura min kètò ye nin ye, hali

n'a sera ka bagan in kisi, bagan in bè kè bana foroko de ye. ale kòni tè bana a bana in na, nka a bè se ka bana di bagan wèrèw ma. o de y'a to, hali ni bagan dògòtòròw y'a furakè, a bè kè kun kelen de kama : ni bagan kisira, a ka kan ka ladon yòrò kelen na, sani a feereli cè wayew ma.

sariya naaninan ani duurunan

walasa ka bana in silatunun, gòfèrènaman ka kan ka fèerèw tigè nin fòlen ninw bèe ko, ka furakèli kè bana kisè bin yòrò la. o yòrò ye :

- baganw banana k'u to gèn yòrò min kan,
 - banabagatòw tèmèna yòrò minw fè,
- fèn minw b'o yòrò la, n'o ye fèn jenitaw ye, olu ka kan ka jeni.

min ye bagan fagali walima bagan kulu fagali ye, o ye wale ye, min bè kè bana juguman juguman poyili de la. ni bana in tè bagan tòw jè, ni kunbèn cogo si t'a la, o tuma na gòfèrènaman bè yamaruya di ka bagan ninw faga, k'u su don, hali n'a b'a lajè kò fè, ka bagan minw fagara nònabila di bagantigi ma.

laadilikanw :

aw kana bagan kènèman sogo dun, n'a ma lajè wuturu-
nèrèw fè, janko bagan banabagatòw sogo, i tè bana
min si dòn.

kònòna banaw

hādamaden b'a ka kènèya makaran cogo min, baganw fana ta ka kan ka kè an haminanko ye, k'a da u nafa kan.

baganw ka dumuni, u ka minni ji ka kan ka kè fèn saniyalen ye. kò ji nògòlenw bè min kè mògònin-finw ma, u b'o nyògòn kè baganw fana ma. fèn nyè-nama caman b'o ji suguya la, minw b'u balo o ji nògò in na, sani u ka jatigila sòrò u yèrè la.

ni bagan min y'o ji nògò min, a b'o fèn nyènamaw min ji fè. o fèn nyènamaw bè basigi bagan kònò. u bè bagan ka balo nafama yòrò tila u ni bagan cè. kabini o yòrò la, balo min ka kan ka bagan magonyè, o bè dèè. fèn nyènamaw bè to o la ka bugunni daminè. u bè fan caman da, minw bè tòrò jooona, ka kè u yèrè nyògòn dō ye. a bè to o cogo la, fo bagan fari bè labò u la.

ni fèn nyènama ninw cayara ka dama tèmè, bagan bè tilen dumuni na, nka dumuni in nafa tè ye a kan. a farisogo bè boli a kan. don o don, dō de bè bō a la.

ji la fèn ka ca cogo min, kònòna banaw fana taamasyèn ka ca o cogo kelen na.

bo ji sifa bée b'o la : a ji salasalaman, a yirikiyara-kalaman, a jolilaman. ni bana in bèna se bagan in faga yòrò ma, tuma bée bagan kòfèla nòròkòlen don. a wolo jalen don a kan. n'i ye a bagan masina kò kan wolo sama, i b'a sòrò, a nòròlen don baso kolo la.

bagan in fari kan si jòlen don a kan. u jalen don kasak n'i y'u sama dònin, u bè bòn.

bagan nyè jèlen don. o ye joli dèè taamasyèn ye farisogo kònò.

bagan fari salen don a kan, hali taama negeba t'a la. n'a bè taa gèn yòrò la, a senna ka suma ni tów ye.

i kana miiri yòrò la, ko fèn nyènama ninw tè basigi yòrò min farisogo kònò.

furu kònò, nugu kònò, binyè kònò, fogañfogañ kònò, nun kònò, kunkolo sèmè kònò, joli sira fè, fèn nyènama ninw ka tinyèni bè se ka kè nin yòrò ninw bée kònò.

baganw ka banaw kologirin bée ye kònòna banaw de ye. mura sifa dów bè yen, o sababu ye olu ye. da kòrò funun dów fana bè ten, ani nyè dimi caman, ka fara kònò boli ninw kan.

kònòna banaw kèlè cogo

kuma kun fòlò la, an y'a jira ko baganw ka kan ni dumuni ani ji saniyalen ye.

o siratigè la, ni kòlòn bè aw ka dugu la, aw ka k'aw ka baganw deli kòlòn ji la, hali ni kòw bè yen.

kòlòn ninw ka kan ka kè kòlònw ladonnen ye. o la, datugulan ka kan ka ye u la, walasa ji nògòw ni fèn juguw kana jigin a kònò.

n'o bōra yen, an ka kan k'an ka baganw furakè kònòna banaw fura la waati ni waati. o waati o waati bè se ka kè kalo naani o kalo naani ye. o furakèli bolo bè se ka da nin cogo in na :

- marisi kalo, cikè baganw ladon tuma, ka samiyè la

baaraw nyèsigi.

- zuluye kalo la, baaraw juguya tuma.
- nowanburu kalo la, cikè bannen kò.

an hakili la, ni mògò min sera i ka baganw kòrò
o cogo la, bana misèn saman bè tèmè u kan. u na se
ka an hamina taw dilan an ye.

nin furakèli ninw siratigè la, aw ka kan ka se aw
ka sigi yòrò wuturunèrè ma, walasa a k'aw dèmè n'a
ka dāniya ye.

cikè baganw baloli

baganw y'a da de ye. n'i y'a mèn ko cikè bagan
nyuman, a fò ko balo ko nyuman.

an y'a jira kabini kuma nyèbila la, ko cikèla ka
kan k'a ka cikè baganw ladon, i n'a fò, a ka duden
dòye, k'a d'a kan, u bè mago minw nyè a ye. cikèla
ka kan k'i bolo don bagan ninw kòrò sanga ni waati
bèe, walasa u fanga kana dògòya, u farisogo kana
nyemagosi

o tē nyè jateminè kò. o tē nyè baara dama dama
dòw kèli kò.

cikèla ka kan ka jate min minè

an b'a dòn ko samiyè fè, bin nugu ni bin kènè ka
ca kosèbè. baganw bèe bè fa, u fari ye cogo ka nyi u
kan, u fari kan siw bè manamana. u bè baara kè an
sago la. misi denbatigi nònò ka ca. misidenw-bè fa,
wa bagantigi fana b'o ka minta sòrò nònò la.

ni kawule sera, baganw bè dumuni ko gèlèya daminè,
k'a ta o la, ka taa a bila samiyè daminè la. kawule la,
bin ka ca, nka a nafaman ka dògò. ni bin wolola ka
ban, a nafa ka dògò bagan ma. o waati la, baganw bè
yaala yaala ka bin nugu nyini yòrò nyè fè. u bè u'
bin dunta sugandi.

ni tilema yèrè bōra, bin bēe bē ja. o tēmēlen kō,
ta tugu bē laban k'o bin bēe jeni ka bō baganw kōrō.
o la, ni bagan tē nyè dumuni kō, wajibi la, a bē taa
a ka balo nyini so forow ni kungodaw la. baganw bē
se ka taa kungo janw la, dugu wèrèw la, kō bolow
fè, ani yōrō o yōrō, n'u bē se k'u ni lahinè yen.

o sen fè, fèn caman bē se ka bagan ninw sōrō :

- u bē se ka folofolo ka tunun,
- u bē se ka jogin bagan wèrè fè,
- u bē se ka jogin forotigi dō fè,
- u bē se ka sonyè,
- u bē se ka bana, ka sa u kun fè.

nin bēe lajèlen tēmēnen kō, ni samiyè donda sera,
bagantigiw mago mana se a ka bagan ma, a ka baara
bē se ka tinyè, k'o sababu kē ko fōlen ninw ye. hali
ni bagan in yera, i b'a sōrō, a tē se ka baara kē fasa
bolo. cikè minènw bē laban ka bila, fo bin kōrō ka
nugu fōlō. o b'a sōrō samiyè taara nyè. samiyè dun tē
jō ka mōgō si kōnō. o de y'a to, a bē fō ko, ni sanji
fōlō ye mōgō min dan, samiyè y'i dan.

nin hakili munumunu in kōnō, an y'a ye ko, ni
cikèlā b'a fè a ka baaraw ka nyè, u ka kē u kē waati
la, a ka kan k'i jan to a ka cikè baganw la sanga ni
waati bēe. o kē cogo ka nōgōn, k'a d'ā kan, mōgō bē
fèn min nafa dōn, o kē cogo t'i kōnōnaffi.

tuma min na, ni bagan dumuni ka ca, bagantigi
ka kan ka waati gèlèn nyèsigi. bagantigi ka kan ka
dōn ko bin in bēna dēsè waati dō la. hali n'a ma dēsè,
waati dō bēna se, bin in nafa bēna dōgōya. bin jalan
nafa ka dōgō. sani bin ka ja, fo k'a karō, bagantigiw

ka kan ka bin caman kan, k'u kē siriw ye, ka ton gaw
bala kawule daminè la. baganw tigi caman b'o kē.

bin mara cogo wèrè bē yen, min fana ka nyi kosèbè.
o ye ka bin kēnè kan bin feere waati la, k'a lasagon
bin dingè kōnō konyuman, tilema fè k'a bō dōnin
dōnin, k'a di baganw ma. an bēna o bin mara cogo in
pereperelatigè a dan na.

cikèla yèrè ka sènèkè fènw tō ye bagan dumuni
nyuman ye. olu ye nyō kala ye, ani tiga nyaga, ani
syō kala, ani kōori kolo, ani malo nyaga, ani dō
wèrèw.

ni samiyè la baara nōgōyara, an ka kan ka ninw cè,
k'u kē gaw bala baganw nyè. nin baara in ka nōgōn
bagantigi bolo. bagan minw ye cikèla dēmè sènè la,
olu de fana b'u ka sumanw doni. dumuni mana ye ba-
ganw bolo gèn yōrō la kungo kōnō cogo o cogo, bagan-
tigi ka kan ka dō jira u la so kōnō. o b'a to, u tē kē
nyōgōn ma dunan ye tuma si. bagantigi ka kan ka
dumuni maralen dōnin dōnin kē baganw kōrō sōgōma-
da fè, sani baganw ka taa gèn yōrō la, walima solifana
waati, n'u nana minni na. n'aw bē dumuni sifa caman
di aw ka baganw ma, aw ka kan ka dili daminè dumuni
min man di u ye ka tō ninw bō. aw bē sōrō ka tōw
tugu o la. i n'a fō, ni bin jalan b'i bolo ka fara tiga
nyaga ni syō kala kan, a bē bèn, i ka bin jalan de fōlō
di, ka sōrō, ka tiga nyaga da o kan, ka sōrō, ka laban
ni syō kala ye. n'i fōlōla ka tiga nyaga, walima syō
kala jiggin, n'u y'o dun k'o ye, u tēna sōn bin jalan in
na bilen.

dumuni wèrè minw bē yen, ni olu bē bagantigi
bolo dēmè kosèbè, olu ye kōori kolo ani kōgō nōnta ye.

kòori kolo jòyòrò ka bon bagan dumuni na. kòori kolo bè bagan farisogo sabati, ka kèn basigi bagan kònò. o sira la, cikè bagan man kan ka caman dun o la don o don. n'o kèra, misi bè fòlò kosèbè, fo kèn bè laban k'a bali baara ma. don o don, cikè misi man kan ka tèmè kòori kolo kilo fila kan, ni dumuni fèn wèrèw bè yèn.

min ye kògò nònta ye, a bè cikè bagan sèmè sinsi, k'a fasa juruw jija. aw dun b'a dòn ko cikè minènw samali ye kplo ni fasa ye. kògò nònta ka kan ka di cikè misi ma sanga ni waati bèe, fo bagan k'a dun ka wasa. minni ji fana b'o cogo kelen na. ji man kan ka lèsè bagan kòrò.

laadilikanw :

n'aw b'aw ka bagan ladon, aw ka kan k'u siri ga kòrò. ga in ka kan ka sinsan, walasa bagan wèrèw kana na ka bagan ladonnen ninw ka dumuni dun, ka bò u kòrò.

aw kana dumuni bòn duguma. n'o kèra, baganw b'a tinyè o la, aw ka kan ka dumuni minènw nyini. o dumuni kè minènw bè se ka kè segi, kolon ju, barikon da tige, wali waaro ye.

bagan ladon sen fè, cikè bagan man kan ka siri kudayi. a ka kan ka foni, k'a lataama-taama. o b'a fari bò nyògòn na. hali n'i mago sera a ma, i b'ase ka baara kè n'a ye, n'a ma kè a ma baasi ye. nka, n'a sirilen don yòrò kelen tile kuuru bèe, a tè taama-taama, bagan farisogo bè kirin a kan. n'a bilala baara la o cogo la, a bè se ka kè a ma gasi ye, i n'a fò, kaliya

bònban, walima seri-ka-bin, o n'a nyògòn wèrèw. bagan ni bè se ka fo a da fè.

tiga nyaga ani syò kala

bagan dumuni na, tiga nyaga ani syò kala jòyòrò ka bon kosèbè.

tiga nyaga ni syò kala bè baganw ka sogo nege da. sabu, aw b'a mèn arajo la don o don ko syò ka nyi hadamaden balo la ni dumuni fèn caman ye. hali ni mògò min tè dògòtòrò ye, o b'a dòn ko syò ka nyi. o diya n'o nafa kosòn, tigi kelen ma sòrò syò la. a kèra sinankunya fèn ye an fè yan.

o la, syò bè sènè an fè a kisè de fòlò kama. o kò, a kala bè sòrò ka meleke, k'a laja, k'a bila baganw nyè tilema fè. nka, o syò kala in, tuma caman na, a tè labòli kè. cikèla b'a di a ka baganw ma, min ko ka gèlèn a ma ni tòw bèe ye. o bè se ka kè so, walima wotoro la fali, ani cikè misi kelen kelen.

n'an b'a fè k'an ka bagan mara sabati, an bè se ka syò foro bin a dan na. an ka syò dan nyò foro nyè fè an yèrè ka balo kama. sabu, sani syòden ka tòmò ka ban, o b'a sòrò, a bulu caman bònna. an bè kala dòròn de meleke. o kala fana nafa ka dògò, k'a d'a kan, syò ju nafa bèe taara syò kisè kònò.

syò binni baganw ye tè ko gèlèn ye cikèla bolo. sabu, a ka kan ka kè foro manyan de kònò. kun fila b'o la :

- kun fòlò : syò sènè b'a to, foro manyan bin juguw bè fàga, k'u silatunun.

- kun filanan : syò bè foro manyan nògòdon, dònnikè-law ka jateminè na.

UC?

baganw ka syò foro siratigè la, ni syò woyora ka se feere ma, ka kè ko a bèna den, aw b'u ju bò o waati la, ka meleke, k'a laja. o syò kuru sifa ka nyi kosèbè bagan dumuni na, barisa a nafa bèe dafalen don a kòndò.

an y'a fò sisan ko syò ka kan ka bò a den tuma tanga tanganin na. o la, n'aw bè syò foro bin, fo aw ka danni kè waati jate minè. o jate minè man gèlèn. syò bè feere, ka den daminè tile 50 ni tile 60 cè, a dannen kò fè. o sababu la, an ka kan ka syò dan, k'a feere kè waati bèn samiyè ban tuma ma, k'o kun kè ji laban ninw ko ye. ni sanji nana syò ju bolen kan, a bè toli. cikèla ka baara bè kè baara fu ye, sabu ni syò bulu tolila, baganw tè sòn a ma. o de kosòn, ni aw bè syò foro bin, aw ka kan ka syò dan uti kalo kòndò, an bè min wele ko còcòò kalo.

laadilikanw :

syò si ka kan ka kè si nyuman ye. sani i ka danni kè, a kèra bolo la danni ye wo, a kèra danni kè masin na wo, i ka kan ka syò si furakè sijolan na. o la, i bè syò si kilo 10 furakè ni sijolan garamu 30 ye.

syò kilo 20 de bè kè ka taari kelen dan.

n'i bè syò dan danni kè masin na, i bè danni kè ni kaba dan disiki ye. i b'a wo tan ni fila geren ka fò nyògòn kò. o kòrò ye ko i bè danni kè ni wo naani dònò ye. o jate ye santimètèrè 80 ye syò ju ni nyògòn cè. o santimètèrè 80 de fana ka kan ka sòrò syò siraw ni nyògòn cè.

syò foro ka kan ka kòròsyèn sinyè kelen, walima sinyè fila, ni bin ka ca a yòrò la.

n'i b'a fè ka jate minè kè i ka sòrò la syò kala la, i bè i ka foro kòndò syò kala kuru dan. n'i y'o hakè dòn, i bè se ka syò kala yèrè girinya dòn. o la, i bè syò kala

kuru tan ta, ka olu pese basikili kan, walima muruja la. n'i sera ka olu kilo hakè dòn, i bè o kilo hakè tila kuru tan ni nyògòn cè. o bè kuru kelen girinya di i ma. i bè sòrò k'o kuru kelen girinya kè, ka kuru hakè sigiyòròma, kuru hakè min b'ora foro kòndò. i mana jate min sòrò o sigiyòròmali la, o ye i ka foro kòndò syò kala girinya ye.

i n'a fò, n'i ye kuru 500 sòrò i ka foro kòndò, n'i ye kuru tan pese, n'o kèra kilo 20 nyògòn ye, i b'o kilo 20 tila 10 ni nyògòn cè. o ye kilo fila ye. o kòrò ye ko kuru kelen o kelen ye kilo 2 jate ye. i dun y'a dòn ko i ye kuru 500 de sòrò. i b'a kuru 500 sigiyòròma kilo 2 la. o bè kilo 1 000 di i ma. i ka foro kòndò syò kala girinya ye tòn kelen ye, n'o ye kilo 1 000 ye.

ni nyininkali wèrè b'aw fè nin kunnafoni ninw kò fè, aw bè se ka se aw ka cikèlakòliden ma.

ansilasi

baganw balòli siratigè la, fèerè caman bè yen, minw bè se ka cikèla dèmè : ansilasi y'o fèerè dō ye.

ansilasi tè dō wèrè ye, ka bin kènè kan bin feere waati la, k'a lasagon konyuman dingè kòndò samiyè fè, baganw ka tilemana balo nyè.

ansilasi kun :

bamananw ko : "jan to yèrè la kòrò ko ka nyi".
ansilasi b'o ntalen in sòn ji la bagan ladon siratigè la.
an b'a dòn ko bin ye waati la fèn ye. ni bin falenna,

a bè kòròbaya, ka laban ka ja. an yèrè b'o laban ni ta tugu ye, k'o bèe jeni, ka bò baganw kòrò.

an b'a dòn fana ko san dów la, ni sanji sabatira, sumanw bè tigè ji labanw kòndò. o ji laban ninw bè se k'an ka baganw dumuni tinyè, n'o ye an ka sènèkè fèn tów ye (tiga nyaga ani syò kala). n'o sifa kèra k'a sòrò, an ma fèerè wèrè tigè an ka baganw ye, u bè laban ka kòngò tilema fè. ansilasi nana o siga bò an na.

ansilasi kè cogo :

n'i b'a fè ka ansilasi kè, fo i ka nin kèwale ninw timè :

- fòlò : ansilasi kè yòrò

bin dingè ka kan ka sen tintinma yòrò la. a man kan ka sen fala kòndò, walima yòrò la, ji bè sigi yòrò min. a man kan ka sen yòrò la, dugu jukòrò ji ka surun yòrò min na ni mètèrè 2 ye.

a ka kan ka sen jiri suma na, jiri kininyan fan fè. a bè se ka sen kènè jalan kan, jiri tè yòrò min na. nka, ni bin donna ka ban, i ka kan ka ga jò dingè san fè suma ko la.

- filanan : bin dingè sen cogo.

bin dingè min fa cogo ka nyi, o ye dingè koorilen ye. a kòndò n'a dunya ka kan ka tali kè misi hakè la, minw ka kan ka balo a bin in na u ladon waati kòndò.

bin dingè taamasyèn tara bin dingè min na mali kòndò, o hakèw ye ninw ye : a kòndò ye mètèrè 3 ye, a dunya ye mètèrè 2 ye. o dingè sifa falen bè bin kènè tònì 10 nyògòn ta. o bè bèn misi wòrò balo ma kalo 3 kòndò, n'u kelen kelenna bè kilo 15 dun tile o tile.

walasa bin dingè ka se ka tònì 10 bin ta, fo a ka sen,

ka tilen, ka dalakènyè. kabakuru minw b'a kòndò, oju ka kan ka sen ka bò yen. olu nò ni dingè misen minw b'a kòndò, olu ka kan ka geren, walasa finyè kana ton u kòndò, ka bin toli dingè datugulen kò.

- sabanan : bin dingè fa cogo nyuman

bin dingè ka kan ka fa sètanburu kalo la. bin dingè fa kun ye ka bin kènè lasagon, k'a sòrò, a nafa bèe dafalen don a kòndò. a dun jateminènen don, k'a fò ko bin bè feere sètanburu kalo kòndò. o b'a sòrò, bin tèmèna nerun kan, ayiwa, a ma karo fòlò.

baganw bè bin fèn o fèn dun, o bèe bè se ka kan, ka kè bin dingè kòndò. nka, bin minw caman sòrò ka teli, olu ye ngolo ani waga ye.

dingè fa tuma na, bin ka kan ka caron caron, ka surunya. o bè dingè fa cogo nyè, sabu baara in yèrè nyè n'a tinyè bèe bè bin digi cogo la dingè kòndò. n'aw bè dingè fa, fo aw ka to ka jigin a kòndò, ka bin caronnen ninw digi kosèbè tuma ni tuma, fo ka taa dingè fa yòrò min na.

ni dingè fali daminèna don min, a ka kan ka fa o don. o de nyògòn tè. nka, n'aw ma se k'a fa don kelen. fo tile fila, ni dugu jèra, n'aw bèna a tò lafa, aw ka kan ka san fè bin lawuli, k'o bòn, sabu finyè y'o fifa.

dingè min hakè fòlen nin sèbèn in kòndò, o tè se ka fa ni mògò caman tè. mògò 20 nyògòn ka tile baara bè se k'a fa, ni wotoro b'u bolo, k'a d'a kan, wotoro nyè 35 hakè bin bè taa dingè in kòndò, n'o digira ka nyè. baara min don, min ka bon. nka, mògò b'a sègèn munyu a nafa kosòn.

- naaninan : bin dingè datugu cogo

ni dingè fara, a ka kan ka datugu konyuman. a datugu tuma na, bin janw ka kan ka fènsè caronnenw san

fè, ka kolo girinya, bin jan ninw nò na, fura bulu bè se k'aw magonyè, a kun bôgò min bèna da san fè, o kana nyagami bin nyuman na.

ni olu dara san fè ka ban, aw bè bôgò yèlèn a kan, fo ka kè ton ye, min kundama bè mètèrè tilancè nyògònna bô.

sani bin kènè donnen ka jigin ka se a dan na, bôgò bè to ka jigin, dingè dawolo bè pèrènpèrèn. dingètigi ka kan k'i jan to o yòrò la, ka dingè kòlòsi don o don, fo a ka sigi tuma min. ni yòrò min jiginna, ka bôgò wèrè yèlèn yen. ni yòrò min pèrènnà, k'o da geren. dingè kuncèmanna man kan ka kè ji sigi yòrò ye cogo si la. a tonlaman ka kan ka kè tuma bèe, walasa ni san nana, ji ka wolowolo ka jigin.

jugu fila de bè bin dingè in na : ji ani finyè. nin fèn fila in bèe bè bin toli dingè kòndò, n'a ma datugu ka nyè.

bin dingè ka kan ka jateminè, i n'a fò, an si so. ni so bili sògòra, ji bè don ka tinyèni kè. o cogo kelen na, ni sanji, walima finyè donna bin dingè kòndò, a bôra bagan dumuni na, ka kè nògò dingè ye. o la, ni mògò min ma nyè baara in kèli kò, i ka kan ka fòlen ninw bèe timè.

an b'a da aw hakili kan, ko kògò kèli tè wajibi ye bin dingè la. farati bè kògò kèli la, ni mògò jònjòn t'i kèrè fè a baara la. ni kògò cayara bin na, a bè se ka funteniba wuli dingè kòndò, min bè bin yèrè tobi, k'a tinyè. ni kògò dun ma kè a la, bin bè bura. fili tè min na, ni bin bô tuma sera, i bè se ka kògò ddonin ddonin funfun a kan, k'a di baganw ma.

bin dingè dayèli

bin datugulen bè se ka san kelen kè, k'a sòrò, a bin na tinyè.

nka, n'an ye dingè fa samiyè fè, ni ffilema sera, an ka bin di baganw ma.

ni bin dingè bè dayèlè, a ka kan ka tila fila ye. o la, fan kelen coròn de ka kan ka dayèlè fè.

ni fan min dayèlèla, o ka kan ka yèlè ka nyè, bôgò kana yuru ka jigin, ka nyagami bin nyuman na.

bin ko in yèrè siratigè la, a jateminènen don ko san fè bin, duguma bin, ani kèrè fè bin ye bin filu yèlen ye. o tè ka jugu ye, sabu olu dalen don bôgò de kan. n'a y'a sòrò, fèn wèrè tun donna u ni bôgò cè, u tun tè tinyè. o bin tinyèlen man kan ka di baganw ma. a bin nyè finnen don.

bin nyuman yèrè nyè binkènelaman don a nyè man kan ka fin, a nyè man kan ka kè sikèlèlaman ye.

bin nyuman kasa bè tali kè nòndò kènè kasa la. toli kasa walima sira kasa man kan ka ye a fè.

ansilasi di cogo

bagan kelen o kelen bè se ka ansilasi kilo 15 du tile kòndò. nka, a daminè la, baganw ma se ka ba bin in na. o ye delinanbaliya ye. bin in bè kè, i n'a fò dumuni kura ye bagan ninw nyè na a kasa kasòn.

o'ò bagan sifa b'i bolo, i bè ansilasi ddonin ta, k'a nyagami tiga nyaga la, walima syè kala don a don i bè dò fara ansilasi hakè kan dumuni nyagamil n na. ni bagan delila a la tuma min na, a ganyar bèe ka di.

di cogo wèrè bè bin in na baganw ma : n'i y'a dòn ko i ka kan ka bin dingè dayèlè sini nyògòn, i b'i ka baganw minè bi, k'u siri, walasa u ka kòngò tile yèrè kuuru bèe. nka, ji bè di u ma. ni dingè dayèlèla o dugusèjè, i bè bin di baganw ma, u b'a dun.

nin di cogo fila ninw na, baganw sirilen ka kan ka to dògòkun kelen nyògòn, walasa u ka deli ansilasi la.

ansilasi nafa

ansilasi bè baganw dèmè u ka tilema ta balo la.

a b'u ladon cogo nògòya, k'u bò bajanbilaya la. ansilasi bè baganw ka minni ko nògòya, sabu ansilasi ye bin kènè lamaralen ye. an bèe b'a dòn ko baganw bè ji min min tilema fè, u t'o nyògòn min samiyè kònò. tinyè don, tilema fè tile ka farin, funteni ka bon. nka, bèe y'a dòn ko dumuni jalan dun bè minnògò juguya.

ansilasi bè misimusow nònò caya, k'a da san fè fòlen in kan.

ansilasi bè baganw nògò ko fana sabati. ni baganw basigilen don, u bo bè se ka fara nyògòn kan, ka kè ka forò nògòdon.

ansilasi bè baganw ka kènèya sabati. sabu, yaalaba bora u sen kòrò. ansilasi ye dumuni nyuman ani dumuni saniyalen ye.

baganw nògò

mali, an faso in, ye jamana belebele ye. n'i y'a tila sinyè duuru ye, i b'a sòrò ko sènè bè kè a tila fila dòròn na. a tila saba tòw bèe bè sahelikungo bolo. an dun b'a dòn ko mògò miliyòn wòrò ni kò de bè jamana in kònò. olu balo ka kan ka bò jamana tila yòrò fila in de kònò. a bè fò ko mali ye cikè jamana ye. o kuma in tè nkalon kuma ye, barisa nafolo wèrè t'an bolo cikè nafolo ni baganw nafolo kò.

sahelikungo la baganw ka ca. u bè jate nafolo jolen ye, k'a da u sogo n'u nònò kan. u kungofènlaman, sabu u tè basigi yòrò kelen na. u bè taa kungoda ni kungoda, kòda ani kòda. u de y'a to, a bè fò fula gèn yòròtigiw ma : "bugu turu ani bugu wuli".

worodugu, ni cikèla ye sòrò kè a ka sènèkè fènw la, a bè bilankòrò kè, min bè se ka kè sini nyèsigi ye. o bilankòròbè se ka kè ba, saga, fali, so, walima misi ye.

kabini cikè minènw kura donna anw fè mali kònò, bilankòrò jiidira. i tè dugu si ye bi, ko baganw tè dugu min kònò, k'a ta baganw misènw na, ka taa a bila baganw kunba la. duguw kònò, du ka dògò, misi tè du min kònò, sabu misi ye furu nafolo dò ye yòrò dòw la mali kònò.

nin bèe fò kun ye, an k'an hakili jakabò, ka dòn ko dò de bè ka fara an ka sòrò kan ka taa a fè. san o an, foro kènèw bè ka bonya ka taa a fè. foro kòròw caman bè ka bila ko u dugukolo sègènnen don, u jolen don, nafa bèrè tè sòrò u la. yòrò kura min kènè dun mana tigè, o bè kè kènè lankolon ye. jiri minw tigèra, olu nònabila ka suma. aw b'a dòn ko, n'i b'a fè ka sènè kè konyuman,

ka i ka cikè minènw kura nafa sòrò, fo i ka foro jiri dili de bò. n'i y'o kènè fara fara nyògòn kan dugu kònò, aròndisiman kelen kelen kònò, sèrikili kelen kelen kònò, i b'a dòn ko o ye kènèba ye, min bè tali kè sahelikungo la. an bèe dun b'a dòn bi, sahelikungo taamasyèn ye min ye. o tè dò wèrè ye sanji dèssè kò. ni sanji nabaliya ani sanji dèssè ye sahelikungo taamasyèn ye, o b'a jira an na ko, jiri ka ca yòrò min, sanji ka ca o yòrò fana la. o de y'a to, an ka jamana woroduguyan fan bè ji sòrò, ka tèmè a kènyèkayan fan kan.

an ka mògòkòròbaw b'a fò ko : "n'i famana foro kura bò ma, i bè fama nyòba sòrò ma". nin kuma in ye tinyè ye, bari sènè bè dugukolo sègèn, k'a maana ban, sòrò bè dògòya. sènèkèla bè wajibiya ka foro kura bò, ka jiri kuraw tigè. o foro kuraw kònò, tinyè don, sènèkèla bè sòròba kè, nka o tè ko labanta ye. bari, a bè foro manyan caman bila a kò. o foro manyan de bè na ni ji dèssè ye jamana kònò, an y'a fò san fè cogo min.

fèerè jumèn b'an bolo ka foro manyan bilalen ninw kuraya ? nin nyininkali in na, ne ka jaabi ye nin ye :

an wulila ka soforow sòrò an faw bolo. olu y'u sòrò an mòkèw bolo. o soforow kelen de b'an bolo hali bi. o sababu tè dò wèrè ye nògò kò. a kèra nògò fèn o fèn ye. o nògò ninw la, bagan nògò ye u la belebele ye. i mana bagan nògò kè kènè o kènè la, k'a labò, i n'o nafa kelen sòrò.

bagan nògò ye nògò ye, min bè dugukolo mugu sinsi, k'a kolo gèlèya sanji ni san finyè nyè. ale de ye nògò fòlò ye. tubabu nògò ka kan ka kè ka ale de dafa. dan tè bagan nògò nafa la. an bè wariba don tubabu

nògò la san o san. o n'a ta bèe, n'an ye san 4 walima san 5 kè o foro kelen na, an b'o bila, ka taa foro kura bò. ne ka nin kuma in tè k'a fò ko tubabu nògò man nyi dè. tubabu nògò bè suman nyè, nka a tè dugukolo maana segin a ma. bagan nògò bè dugukolo maana segin a ma, wa a bè suman fana nyè. o danfara de b'u ni nyògòn cè. n'i dun ko suman, a fò dugukolo nyuman.

a bè fò anw ye ko fèn bèe bè segin dugukolo ma. o kuma ye tinyè ye. n'i ye taamasyèn minè jiriw ma, i b'o ye ko san o san, u bè bulu kuraw bò. bulu kòròw bè burun duguma, ka toli, k'u kè nògò ye. hadamadenw ni baganw fana b'o cogo kelen na.

bagan nògò bè se ka fara nyògòn kan, ka kè nògòba ye. a filè : an ka tali kè misi kelen na, min bè bila tile fè, ka siri su fè. san kònò, a bè se ka nògò tònì fila ni tila walima tònì saba yèrè di a tigi ma. n'a y'a sòrò, a tigi b'a ladon sanga ni waati bèe, ka bin jalan walima nyò kala kè a kòrò don o don, misi in bè se ka nògò tònì wolonwula di, fo ka taa a bila tònì tan yèrè la.

o de y'a to, tilema fè, n'an ka bagan ladon tuma sera, aw bè se ka bin jalan kilo saba kè bagan kelen o kelen kòrò don o don. o bè dò fara an ka nògò sòròta kan. nyò kala yèrè de ka nyi o la kasèbè, sabu nyò kala fugu fugu bè bagan sugunè ji min.

walasa bagan nògò ka fara nyògòn kan, aw bè sinsan jò baganw ye so da fè. o la, aw bè se ka nògò cè tile tan ni duuru o tile tan ni duuru, k'a ton nyògòn kan nògò dingè kònò, sani aw mago ka se a ma.

nin liburu in bè kunnafoni di fèn minw kan, olu
filè nin ye :

baara	k'a ta nyè 1 na, fo nyè 5
cikè misi sugandili	k'a ta nyè 6 la, fo nyè 10
banaw	
- foroba banaw kumbènni	k'a ta nyè 11 la, fo nyè 17
- kònòna banaw	k'a ta nyè 18 la, fo nyè 20
cikè baganw baloli	
- cikèla ka jateminè	k'a ta nyè 21 la, fo nyè 25
- tiga nyaga ni syò kala	k'a ta nyè 25 la, fo nyè 27
- ansilasi	k'a ta nyè 27 la, fo nyè 32
bagan nògò	k'a ta nyè 33 la, fo nyè 35